

MƏDƏNİYYƏT

Tanrı ətirli ana varlığı

Cahanda ana məhəbbəti qədr müqəddəs, ana sevgisi qədr ulyi bir hiss yoxdur. Başor nəsti yarandığı ilk gündən bu munis qayğıya möhtac olmuşdur və indi də olmaqdadır. Ana haqqı - tanrı haqqı, ana qucağı - behişt guşasıdır. Ana məhəbbəti kainat qədr sonsuz, həyat qədr şirindir. Dünyada ana qucağından istəti bir yer, ana laylasından həzin bir musiqi yoxdur. Dünyanın ən gözəl musiqisi ana laylası, ən şirin ətiri ana nəfəsidir.

Ana məhəbbəti ən ulyi bir hiss kimi şihahi xalq yaradıcılımdan tutmuş yazılı ədəbiyyatımıza qədər bütün ədəbi nümunələrdə özünün geniş poetik əksini tapmışdır. Sənətkarlarımız anaya olan dərin məhəbbətlərini müxtəlif sənət əsərlərdə çox məharətlə ifadə etmişlər. Təkcə böyük Cəfər Cabbarlımın "Ana" şeirini xatırlamaq kifayətdir ki, ana məhəbbətini müqəddəsliyi haqqında tam təsəvvür əldə edəsen. Bu lirik şeir anaya həsr olunmuş ən böyük himn, ən gözəl simfoniyaadır.

Ana! Ana! o adın qarışında bir qul tak

Həmişə səcdədə olmaq mənə fəxarətdir;

Onun əliylə bala bəhrinə yuvarlansam,

Yenə xəyal edərdəm bəzmi-isti-rahətirdir

Deyirlər ki, ana üreyindən qopan laylalar həyatın ən şirin tərənesidir. Bu tərənenin abəngindəki mənalar min-min arzusun səsidir. Bəlkə də ona görə bəşər var olan gündən ananın ürəyinə həmişə xoş sözlər qanadlanıb. Ana o qədr ilahi və müqəddəs varlıqdır ki, vətəni də onun ismi ilə "Ana vətən" adlandırılır. Şifahi xalq ədəbiyyatında, folklor nümunələrində, dastanlarda, bayatılarda, el nəğmələrində ana olduqca müqəddəs bir varlıq kimi vəsf olu-

nub. Təsədüfi deyildir ki, analara ən yüksək qiyməti də Məhəmməd peyğəmbər (s.ə.s.) verib: "Cənnət anaların ayaqları altındadır".

Ana haqqında atalar sözləri də çoxdur. Bu müdrik fikirlərin mənə çalarlarına diqqət yetirdikdə həyatın bütün rəngləri göz önündə canlanır: "Ana qəlbi kövrək olar", "Ana ürəyi, dağ çiyəyi", "Ana səbri böyükdür", "Ana qəlbinə toxunmaq olmaz", "Ana haqqı, Tanrı haqqı", "Anadan artıq yaver olmaz", "Analı qızın işi görürən, anasız qızın dişi", "Analı qız özü böyüyər, anasız qızın sözü". Hətta bir belədən, ölümdən, qəzadan qurtulanda deyirlər: "Anası namaz üstə imiş".

"Kitabi-Nizəmə Qorqud"dan başlama Dəminin, Füzulinin, Xaqaninin və onlardan sonra gələn şair və yazıçılar yaradıcılığında ana mövzusu xüsusi yer tutur. Əfzələddin Xaqanı anasının tərifini olduqca mənalı və təsirli qələmə alıb: "Əgər olmasaydı ana zəhməti, qazana bilməzdim heç bu şöhrəti".

Məhz ananın duaları ilə iqbaltın güldüyünü dilə gətirən böyük şair çox inamla, qüdrətlə bəyan edib: "Mən bütün qüvvətili düşmənlərimin yolunu ona görə kəşə bildim ki, zəif bir qarıdan (anasını nəzərdə tuturdu) qolum güc almışdı".

Nizami Gəncəvinin də mərdlər yetirən, igitlər bəsləyən, Nüşabələr doğan analar haqqında söylədiyi bir fikir 800 ildən artıqdır ki,

"...biz min ələmin yaradıcısı olsaq da, bizim hər birimizi ana yaratmış".

Söz ustadlarından biri Nigar Rəfibəyli - özü də sevimli ana olan bu şairə-qadın ana-bala məhəbbətini dünyanın arzuları, insanlığın baharı adlandırdır. Hətta elə şeirlər var ki, sanki nəsilər arasında bir körpü vasitəsidir. Bu səbəbdən də dillər öz bərinə çevrilib. Yazıldığı şəraitdən asılı olmayaraq mövzusunə görə qəlblərdə ayrıca yer tutur.

Ana adı çəkilən kimi hər kəsin üreyindən xəlif bir həsrət keçir. Yaşından-başından asılı olmayaraq laylali günlərinə qayıdırsan. Ananın birinci rəmzi, onun iç dünyasını açan, portretini yaradan şirin laylalarıdır. Bəlkə də yeganə xalqçı ki, analarımız dünyaya gətirdiyi övladlarını layla ilə oxşayıb azizləyiblər. Elə bizim müğəmətimizin də, seğahımızın da ilk notları ana laylalarından su içib. Gecənin sübhə qarışan o uzun və nəğməli yolu ana laylasıdır. Laylalar bizim ilk eşimçiy, fəxrimiz, qürurumuzdur. Hələ dünyanın adilliklərindən belə, xəbəri olmayan dilsiz

körpələrin üzünə ilk təbəssümü gətirən də, onları sevindirən də, onlara xoş hisslər aşılayan da ana laylasıdır. Gecənin şirin yuxusu hamını öz cazibəsinə alıb aparanda səhərdə göz qırpmayan analar körpəsi şirin uyusun deyə beşik başında ayıq-sayıq dayanaraq layla deyir. Bu da bir ovqatdır. Əvvəlcə beşik başında analar, sonra isə beşikdəki yavruqlar böyüyüb vətən sərhədlərində torpağın, millətin və nəhayət, anaların keşiyini çəkir. Qərribə oxşarlıq və bağlılıqdır. Yer üzünün ilk əsgəri analardır! İlk himni də ana laylası!

Elə bir bəstəkər, elə bir musiqiçi varmı ki, onun ana laylası tək məhəşəm bir əsəri olsun! Bütün məhəşəmlərdən artıq sevdiyimiz şirin bir nəğmədir ana laylası! Səsi ruhumuzu oyadır. Sanki bir rəssam fırçası ilə həyatın rəsmini çəkir ana laylası!

Təəssüf ki, analı günlərin ömrü çox də uzun olmur. Nə vaxtsa ana itkisi qapımız dəyir. Bu dərd isə çox dözülməzdir. Hətta insan özü qocalıb əldən düşənə qədər anasızlığı ilə barışa bilmir və hər kəsə taleyin bu yurmurğu deyir.

Azərbaycan qadınının həyatı bir örnəkdir, nümunədir. Ötən əsrdə baş verən ikinci dünya müharibəsi zamanı oğullarını cəbhəyə yola salan analar vüqarla, mərdliklə o ağır günlərə sinə gərdilər. Özləri ac, əyni yalın olsalar da, gecələr çıraq işığına yun corablar, isti paltarlar toxuyaraq ön cəbhəyə göndərirdilər. Bu davada ərlərini, oğullarını itirdilər. Amma vüqarlı, namuslu, şücaətli oldular.

Telli Sənəm BORÇALI